

PRAEFATIO.

Grammaticis et criticis in rebus exstare haud pauca, quae minime singillatim seorsumque unoquoque loco diiudicanda sint neque recte diiudicari possint, quis est talibus in quaestionibus semel versatus qui nesciat? POSSE de verbo viros vel doctissimos in editionibus Plauti Terentiique et libris grammaticis sive criticis saepe adhuc erravisse et errare res quasdam in certam quandam rationem referendas et sub unum conspectum subiciendas neque referentes neque subicientes videtur nobis ex disputatiuncula, quae sequitur, constare.

POSSE igitur inter verbi 'esse' composita — nam illud ex 'potis' et 'esse' in unam coaluisse vocem inter omnes constat, quamquam ipsius huius verbi compositi origo assimilatione quae vocatur paulo magis obliterata est quam ceterorum, qua re ipso in huius disputatiunculae limine proprium quendam locum composito 'posse' esse vindicandum tuo iure suspiceris — sat dignum est, ut in hac quaestione peragenda magis magisque elucebit, de quo accuratiore quadam agatur disputatione, unde id, quod paulo ante monuimus, huius quoque verbi in usum diiudicatum atque diiudicandum cadere facile perspexeris.

Cuius de compositi origine 'ipse indicio est', ipsius ut »dimidiati Menandri« utar locutione, praeter Plautum etiam Terentius, qui formas **et non contractas** — 'potis + esse' — **et contractas** — 'posse' — pariter adhibeant metri tantum, nequaquam sententiae, quam quidem respiciendam esse viri docti voluerunt non nulli, ratione habita, ita ut non semel scripturam primariam i. e. non contractam, etsi a librariis est obscurata, certa ex ratione nos restituere liceat atque oporteat.

Sane, quod in universum patet, ne Plauti Terentiique genera dicendi, quorum uterque linguae usum exhibeat familiarem, ille, ut rem quam brevissime designem, plebeium, hic patricium, et coniungenda et disiungenda, simpliciter inter se misceantur, quam maxime est monendum: homines doctos artem grammaticam et criticam exercentes haud pauca peccavisse rebus et formis Plautinis temere in Terentium tralatis recentissimis temporibus intelleximus.

Itaque quod hoc opusculum ad genus GRAMMATICAE HISTORICAE spectans conficientes rationem dicendi Plautinam ac Terentianam seiunctim tractavimus, quo comparatio omnibus in partibus evadat facillima, nemo, nisi fallor, magnopere improbaverit.

Atque quoniam derivationem verbi verbo quidem attigimus, aptissime hanc disputationem, quod iterum ad indolem huius pertinet libelli, sic instituere nobis videtur, ut priore hoc libro iam edito de **formis**, altero postea fortasse edendo de syntaxi agamus verbi 'posse'.

Primum igitur sunt ex fabulis Plauti et Terentii superstitionibus exempla — mille fere — colligenda omnia: tanta cum cura et anxietate huic rei operam navare oportet, ut nemo plus magisve

navare possit. Imprimis nimirum proficiscendum erit e codicum collatione recentissima quamque accuratissima, quae editione Ritscheliana (nova) nondum sane plena exhibetur; nam talibus in quaestionibus, ubi de discrepantiis scripturae agitur haud raro subtilissimis, nulla fere collatio satis potest esse accurata, qua omni cum securitate fretus rem tractandam tractes. Deinde in res quasdam aut amborum poetarum communes aut utriusque proprias videbatur inquirendum, id quod partim facilius enucleari potuit partim difficilius: difficillime autem se non habere tales, qualis haec est, quaestiones non possunt, ubi de subtilitatibus quibusdam cum in formis tum in syntaxi verborum agatur frequentissimorum a librariis saepe magis minusve dilutis, cuius generis corruptelas omnium scriptorum in codicibus latissime patere constat. Quare, quamquam poetas praecipue Romanos, sicut prioribus saeculis multis de rebus se habebat sententia, utut atque ubiubi metrum postulabat, temere in rebus specie vel minutissimis modo hanc modo illam et admisisse et omisisse formam non habemus persuasum, ita ut potius contra disputemus, ne, id quod tertium considerandum, meditationibus quibusdam subtilissimis gravissimos in errores deducti non tam textum quam textorem, si ita dicere licet, »emendantes« depravemus memoriam, nusquam, nisi rationes intercedere a verbis videbantur certissimae gravissimaeque, id, quod de usu observavimus, in contextu poetarum peracturi traditis abire, idque quam proxime tantum, sumus ausi.

Itaque omnes coniecturas, emendationes vero nisi eadem videbantur statim in ipsum textum, qualis adhuc est constitutus, admittendae, censui plane opprimendas.